

ภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุข ในสังคมยุค Ai

PEACEFUL LEADERSHIP IN AI-DRIVEN SOCIETIES

พระครูสิทธิวิจิตรวัฒน์ วรญาโณ

PhraKruSitti Wachirawat Warayano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Kampaengphet Buddhist College

E-mail: pladsompon3989@gmail.com โทร. 09-3939-5122

บทคัดย่อ

สังคมโลกในยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม เทคโนโลยี AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจ การบริหารจัดการ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ซึ่งแม้จะสร้างโอกาสในการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้งทางความคิด ปัญหาจริยธรรม และการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุขในสังคมยุค AI โดยมุ่งเน้นคุณลักษณะ บทบาท และแนวทางการปฏิบัติของผู้นำที่สามารถประสานเทคโนโลยีกับคุณธรรม จริยธรรม และมนุษยธรรมได้อย่างสมดุล ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุขในยุค AI ควรประกอบด้วยความรู้สึกร่วมกันเชิงจริยธรรม การใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ ความตระหนักรู้ด้านผลกระทบทางสังคม การสื่อสารอย่างสันติ และการยึดหลักเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและหลักพุทธธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ องค์ความรู้จากการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้นำในองค์กร สถานศึกษา และสังคม เพื่อเสริมสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, สังคมปัญญาประดิษฐ์, สันติสุข

Abstract

Global society in the era of Artificial Intelligence (AI) is undergoing rapid transformations in economic, social, political, and cultural dimensions. AI technologies play a significant role in decision-making, management, and human relationships. While these technologies create opportunities for development, they also give rise to social inequality, ideological conflicts, ethical challenges, and the erosion of human values. This article aims to examine the concept of *peaceful leadership* in AI-driven societies, focusing on the characteristics, roles, and practical approaches of leaders who can harmoniously integrate technology with morality, ethics, and humanism.

The findings indicate that peaceful leadership in the AI era should encompass ethical vision, responsible use of technology, awareness of social impacts, peaceful communication,

and adherence to the principles of compassion, justice, and responsibility toward the common good. These attributes are consistent with ethical leadership theories and Buddhist principles concerning peaceful coexistence. The knowledge derived from this study can be applied to leadership development in organizations, educational institutions, and society at large, contributing to the promotion of sustainable peace in the digital age.

Keywords : Leadership, Artificial Intelligence Society, Peace

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 สังคมมนุษย์กำลังก้าวเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) อย่างเต็มรูปแบบ เทคโนโลยีดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต การทำงาน การบริหารองค์กร และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมและรูปแบบความสัมพันธ์ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แม้ AI จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกสบาย แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดความท้าทายสำคัญ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การแทนที่แรงงานมนุษย์ ความขัดแย้งทางข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนประเด็นด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบของผู้ใช้เทคโนโลยี

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว บทบาทของผู้นำจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะผู้นำที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ความสงบ สันติ และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุขไม่เพียงมุ่งเน้นประสิทธิภาพหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ จริยธรรม ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวม ผู้นำในยุค AI จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีกับหลักคุณธรรม เพื่อป้องกันการใช้ AI อย่างผิดทิศทางและลดความขัดแย้งในสังคม

นอกจากนี้ แนวคิดภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุขยังสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่เน้นการพัฒนาตน การใช้ปัญญาอย่างถูกต้อง และการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของเมตตา กรุณา และสติปัญญา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาผู้นำในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การศึกษาเรื่องภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุขในสังคมยุค AI จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำที่สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ควบคู่กับการธำรงไว้ซึ่งสันติสุขและความมั่นคงของสังคมในระยะยาว ซึ่งแผนการที่วางไว้คือ การพัฒนาตน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองตลอดรวมไปถึงการพัฒนา (บ ร ว.) เข้าด้วยกัน คือ 1) การพัฒนาบ้านคือให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยไม่ต้องเป็นบุคคลเร่ร่อนจรจัด รวมถึงการจัดสรรเรื่องเนื้อที่ให้บุคคลมีเนื้อที่ประกอบสัมมาอาชีพด้านค้าขาย เกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ 2) การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ที่ทันสมัยด้านภาษา ศิลปะ วัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ ให้เด็กรู้จักนำความรู้มาคิดวิเคราะห์จนเกิดเป็นนวัตกรรมองค์ความรู้ใหม่ทำให้เด็กกล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่นำไปสู่การพัฒนาตนด้านสติปัญญาทำให้เด็กไม่เบื่อหน่ายต่อการศึกษาเล่าเรียนทำให้แนวคิดและการพัฒนาสิ่งใหม่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม 3) การพัฒนาวัดส่งเสริมเรื่องการทำนุบำรุงศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ส่งเสริมให้ผู้ที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนา คือ บริษัท 4 ประกอบไปด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แต่ตอนนี้เหลือเพียงแค่ 3 บริษัท คือภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ส่วนภิกษุณีพระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้หมดไปตั้งแต่พุทธองค์ยังทรงมีพระชนมายุอยู่ ดังนั้นพุทธศาสนาจะทรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยพระภิกษุสงฆ์เป็นตัวเชื่อมคือต้องปฏิบัติตนให้เป็นเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยการพัฒนาตนทั้ง 2 ด้าน

1) คันถุระ คือขยันสนใจศึกษาเล่าเรียนด้านปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสธ 2) วิปัสสนาธุระ คือ สนใจฝึกฝนตนและจิตด้านวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งประกอบไปด้วยสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา มีการเจริญอาณาปานสติ อากาธมยูป 4 อิริยาบถคือ นั่ง ยืน เดิน นอน เป็นต้นจากการที่ภิกษุต้องศึกษา 2 ด้านนี้แล้ว

ภิกษุยังต้องพยายามศึกษาเรียนรู้หลักการบริหารคณะสงฆ์อีก 6 ด้าน คือ การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณูปการ ส่วนด้านการปกครอง คือ หน้าที่หลักการบริหารของภาวะผู้นำ ผู้นำต้องรู้จักการวางแผน จัดองค์กร จัดคนให้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานในองค์กร ชี้แจงสั่งการคนที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในองค์กรให้ปฏิบัติตาม ผู้นำต้องรู้จักควบคุมคนที่รับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้งานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น และผู้นำต้องรู้จักการมองจุดแข็ง จุดอ่อน ของบุคคลในองค์กรที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่นั้นๆ ที่ได้รับมอบหมาย นำมาประเมิน ถ้าผู้นำรู้จักจุดอ่อนของบุคคลในการรับผิดชอบปฏิบัติในหน้าที่ หรืองานที่ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาบน้อย ผู้นำก็พยายามใช้โอกาสของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ มาปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่เกิดปัญหา ให้ปัญหาที่เกิดหมดไป และนำจุดแข็งของบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบ งานในองค์กร มาพัฒนาองค์กรให้เกิดมีประสิทธิภาวยิ่งๆขึ้นไปส่วนด้านอื่นผู้นำก็ต้องพยายามศึกษาเรียนรู้ทุกด้านเพื่อการพัฒนาตน ชุมชน สังคม ประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป

สรุป แนวคิดที่คุณนำเสนอแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในมิติของการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม ภายใต้กรอบของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ที่มุ่งเน้นการสร้างสันติสุข การพัฒนา "บ้าน โรงเรียน วัด" อย่างเป็นระบบนี้เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาตน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน

ภาวะผู้นำสร้างสันติสุขในสังคมยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ความหมายของภาวะผู้นำสร้างสันติสุขในยุค AI

ภาวะผู้นำสร้างสันติสุขในสังคมยุคปัญญาประดิษฐ์ หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการกำหนดทิศทาง บริหารจัดการ และใช้เทคโนโลยี AI อย่างมีจริยธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อ ส่งเสริมความสงบสุข ความเป็นธรรม ความเสมอภาค และความอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์ในสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและระบบอัตโนมัติ

ผู้นำในยุคนี้มิได้เป็นเพียงผู้ควบคุมเทคโนโลยี แต่เป็น “ผู้นำทางคุณค่า” ที่สามารถสร้างดุลยภาพระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะพบว่าแม้ว่าในบางช่วงของแผนจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาเช่นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแผนฉบับแรกๆและการสร้างความเจริญเติบโตและรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพในแผนฉบับที่ 6 – 7 แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการพัฒนาสังคมไทย ก็คือการพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาประเทศจะเห็นได้ว่าในแผนฉบับที่ 8 เป็นต้นมา จะเน้นการพัฒนาที่มุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีรวมทั้งการพัฒนาที่บูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมเมื่อพิจารณาในแง่มุมมองของพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันหลักหนึ่งในสังคมไทย ที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมไทย ก็พบว่าในอดีตพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จในการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับสังคมไทย จนคนไทยมีลักษณะนิสัยที่เด่นชัด คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบสนุกและชอบทำบุญ ซึ่งนับเป็นความวิเศษอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ที่สามารถบูรณาการความสนุกกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องบุญเข้าด้วยกัน ดังปรากฏ

ในประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็งานบวชนาค งานแต่งงาน งานวันสงกรานต์ เป็นต้นต่อมา เมื่อสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งการพัฒนาที่เน้นวัตถุดตามแบบอย่างตะวันตก พระพุทธศาสนาที่เริ่มสูญเสียบทบาท ที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสังคมไทย ไปต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทย เริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับเอาความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตก เข้ามา ทั้งนี้เพราะสังคมไทย ไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทย มีสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า “ทันสมัย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในฐานะนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ได้นำเสนอไว้ว่าถ้า มองจากปัญหาสังคมไทยที่ขาดวัฒนธรรมอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ตามแบบอย่างตะวันตก สิ่งที่ต้องดำเนินการด่วนก็คือ จะต้องสร้างคนไทยให้มีวัฒนธรรม ของความใฝ่รู้ใฝ่รู้สิ่งยากขึ้นมาเพื่อพัฒนาประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป โดยการสร้างจิตใจของนักผลิต และนักสร้างสรรค์ขึ้นมา นั่นก็คือการสร้างคนไทย ให้มีจิตใจวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ อันเป็นลักษณะของความใฝ่รู้ รักความจริง ชอบเหตุผลนิยม ปัญญา ชอบค้นคว้า แสวงหาสืบสาว ตรวจสอบ และการทดลองจนค้นพบความจริง และจิตใจของนักเทคโนโลยีที่ใฝ่สร้างสรรค์ และจิตใจแห่งนักอุตสาหกรรมที่เพียรบากบั่นสู้สิ่งยาก

นอกจากจะต้องหันมาสร้างวัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้ใฝ่รู้สิ่งยากแล้ว ท่านยังเห็นว่า คนไทยยังจะต้องมี วัฒนธรรมแห่งการมองกว้าง คิดไกล และใฝ่รู้ใฝ่รู้ด้วย นั่นก็คือ คนไทยจะต้องไม่มองเห็นเฉพาะประโยชน์ของ ตัวเอง ของพวกพ้อง หรือมองเห็นเฉพาะประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้น แต่จะต้องมองให้กว้างออกไปในสังคม โลก และธรรมชาติ ซึ่งมีได้จำกัดขอบเขตอยู่กับเพียงสังคมใดสังคมหนึ่ง และจะต้องมองในลักษณะของการ สร้างสรรค์วัฒนธรรมอีกด้วย นั่นคือ การที่จะสร้างสรรค์ได้จะต้องมีความใฝ่รู้ในสิ่งต่างๆ อยู่เสมอสิ่งที่สังคมไทย จะต้องดำเนินการอีกประการหนึ่งก็คือ การศึกษาวัฒนธรรมแห่งเมตตาให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ได้แก่ การศึกษา ความมีน้ำใจ ความรัก ความปรารถนาดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันต่าง ๆ ตลอดจนการนับถือกันเป็นที่ นื่อง เป็นต้น อันเป็นพื้นเพภูมิหลังของสังคมไทยมาแต่เดิมในขณะเดียวกัน สังคมไทยก็จะต้องพัฒนาวัฒนธรรม ในการแสวงปัญญา คือ ความใฝ่รู้ เข้าถึงความจริง และการคิดหาทางแก้ไขปัญหาในสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถ ดำรงสังคมอยู่ได้ในโลกแห่งการแข่งขันในปัจจุบัน

การที่คนไทยจะก้าวไปสู่ทิศทางที่กำหนดไว้ได้นั้น ท่านเห็นว่า “คนไทยจะต้องมีปัญญาที่เข้มแข็ง จะ มองเรื่องอะไรต้องมองให้ชัด จะศึกษาอะไรต้องให้รู้เข้าใจชัด โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนของเรา จะต้องให้เขา พัฒนาตัวขึ้นมาชนิดที่ได้ปัญญาที่แท้ ไม่ใช่อยู่แค่สักแต่ความโก้ แต่จะต้องกระจำง แฉ่มแฉ่ง เรียนรู้อะไรต้อง ชัดเจน ให้เกิดปัญญาที่แท้จริง แล้วเราก็จะมาช่วยแก้ปัญหาสร้างสรรค์สังคมได้จริง สังคมก็จะเดินหน้าไปได้”

การพัฒนาสังคมไทย ที่จะก้าวไปสู่การเป็น ประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพเพื่อก้าวไปสู่ การแข่งขันกับนานาชาติ หรือการที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้นำในเวทีโลก จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาหลักธรรมและ แนวคิดทางพระพุทธศาสนามาใช้ อย่างน้อยก็จะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่ โดยหันมาเน้นในการสร้าง วัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้และสู้สิ่งที่ยาก ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ด้วยการศึกษาหรือพัฒนาคนให้ มีคุณภาพและศักยภาพนั่นเอง (ธนภณ สมหวัง, 2568)

ในพระพุทธศาสนา มีแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำนั้น (พระครูสิริจันทนิวิฐ, 2549) ซึ่งแนวคิดของการนำ และภาวะผู้นำของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น อาจพิจารณาได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ ทรงเป็นผู้นำ องค์การพระพุทธที่มีทั้งธรรมบารมี และทรงเป็นผู้นำที่ยึดธรรม เป็นหลักในการนำพาสมาชิกใน องค์การ คือ เหล่าพระสาวกไปสู่แนวทางการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง อันเป็นเป้าหมายสุดท้าย ในทาง พระพุทธศาสนา ได้อย่างยอดเยี่ยม โดยที่พระพุทธองค์ในฐานะผู้นำ ได้ทรงเลือกใช้หลักในการนำและ ภาวะ ผู้นำของพระพุทธองค์ในเรื่องราวต่างๆ ตามโอกาส บุคคล สถานที่ และสถานการณ์ที่ หลากหลายลักษณะ

ยกตัวอย่างเช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิก เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ความสำคัญระหว่างคนและงานอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างแรงจูงใจ การกระตุ้นให้ดำเนินกิจกรรม ในการปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ รวมถึงวิธีการ ในการติดต่อสื่อสาร ระหว่างสมาชิกภายในองค์กร กับสมาชิกภายนอกองค์กร

สรุป พระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จในการสร้างความอยู่ดีมีสุขแก่สังคมไทย คนไทยมีลักษณะนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสนุก และชอบทำบุญ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยที่ผสมผสานความสนุกสนานกับแนวคิดเรื่องบุญได้อย่างลงตัว อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมไทยรับอิทธิพลการพัฒนาวัตถุตามแบบตะวันตก พระพุทธศาสนาเริ่มสูญเสียบทบาท เพราะคนไทยรับเอาความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาโดยขาดภูมิหลังและรากฐานวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดสภาวะ "ทันสมัยแต่ไม่ศิวิไลซ์"

บริบทของสังคมยุค AI กับความท้าทายด้านสันติสุข

สังคมยุค AI มีลักษณะสำคัญ ได้แก่

- การตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลและอัลกอริทึม
- การสื่อสารที่รวดเร็วและไร้พรมแดน
- ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการเข้าถึงเทคโนโลยี
- ความเสี่ยงด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว และอคติของระบบ AI
- ความท้าทายเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความไม่ไว้วางใจ และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

หากขาดภาวะผู้นำที่มีสติและจริยธรรมเป็นฐาน

1. การตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลและอัลกอริทึม

สังคมยุค AI มีลักษณะเด่นคือการใช้ข้อมูลและอัลกอริทึมในการตัดสินใจแทนมนุษย์ในหลายมิติ เช่น การบริหารองค์กร การคัดเลือกบุคลากร การให้สินเชื่อ หรือการกำหนดนโยบายสาธารณะ แม้ระบบ AI จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดอคติของมนุษย์ในบางกรณี แต่หากขาดการกำกับเชิงจริยธรรม อัลกอริทึมอาจสะท้อนอคติของผู้ออกแบบหรือข้อมูลที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคและความรู้สึกถูกกดทับในกลุ่มประชากรบางส่วน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (structural violence) (Noble, S. U., 2018)

2. การสื่อสารที่รวดเร็วและไร้พรมแดน

AI และแพลตฟอร์มดิจิทัลทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไร้ขอบเขตของเวลาและพื้นที่ ข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นสามารถแพร่กระจายได้ทันที อย่างไรก็ตาม ความเร็วของข้อมูลอาจนำไปสู่การบิดเบือนข้อเท็จจริง (disinformation) การสร้างความเกลียดชัง (hate speech) และการปลุกปั่นความขัดแย้งทางสังคม หากขาดกลไกการกลั่นกรองอย่างมีจริยธรรมและผู้นำที่มีสติปัญญา สังคมอาจเผชิญความแตกแยกและความไม่ไว้วางใจเพิ่มขึ้น (Castells, M., 2010)

3. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการเข้าถึงเทคโนโลยี

แม้ AI จะสร้างโอกาสใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่การเข้าถึงเทคโนโลยียังไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (digital divide) ทำให้บางกลุ่มได้เปรียบ ขณะที่บางกลุ่มถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคมและความรู้สึกถูกกีดกัน (social exclusion) ซึ่งเป็นปัจจัยบ่อนทำลายสันติสุขในระยะยาว (Sen, A., 1999).

4. ความเสี่ยงด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว และอคติของระบบ AI

AI ก่อให้เกิดประเด็นจริยธรรมที่ซับซ้อน เช่น การละเมิดความเป็นส่วนตัว การเฝ้าระวังประชาชน การใช้ข้อมูลโดยไม่ได้รับความยินยอม และการตัดสินใจที่มนุษย์ไม่สามารถตรวจสอบได้ (black box AI) หากสังคมขาดกรอบจริยธรรมและภาวะผู้นำที่ยึดหลักคุณธรรม ความเสี่ยงเหล่านี้จะนำไปสู่ความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจต่อรัฐและสถาบัน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างสันติสุข (UNESCO, 2021)

สรุปเชิงสันติภาพและภาวะผู้นำ

ความท้าทายในสังคมยุค AI หากขาดภาวะผู้นำที่มีสติ (mindfulness) จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อมนุษยชาติ อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ความไม่ไว้วางใจ และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง อย่างไรก็ตาม หากผู้นำสามารถบูรณาการเทคโนโลยีกับคุณค่ามนุษย์ หลักจริยธรรม และเมตตาธรรม สังคมยุค AI ก็สามารถเป็นฐานสำคัญของการสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนได้

ภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุขตามหลักพุทธธรรม

หลักธรรมที่สร้างเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของการคนใน องค์กร คือ หลักสังคหวัตถุ 4 มาประกอบกรวิจัย ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงตรัสไว้ใน พระไตรปิฎกเล่มที่ 21 ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้ สังคหวัตถุ 4 ประการ ะไรบ้าง คือ

1. ทาน (การให้)
2. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก)
3. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
4. สมานัตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล

ทาน ปิยวาจา อตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตาในธรรมนั้นๆตามสมควรสังคหธรรม เหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลัก ที่ยึดคุมรดซึ่งแล่นไปไว้ได้ ฉะนั้น ถ้าไม่เพียงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตร เป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้นบัณฑิตเหล่านั้น จึงถึงความใหญ่ และเป็นผู้นำสรรเสริญ” (พงศเพช วัชรอยู่, 2538)

ดังนั้น คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ จึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันไว้ เสมือนหนึ่ง สลักเพชร ถ้าหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจเหล่านี้ไม่มี บุคคลก็จะเป็นที่นาเคราพ รักใคร่ ยกย่องนับถือ เราจึง ต้องคอยศึกษา และหมั่นเตือนสติตนเองไว้ตลอดว่า ในแต่ละฐานะ ที่เราเป็นอยู่นั้น มีหน้าที่อะไรบ้าง เมื่อรู้แล้วก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ให้สมบูรณ์ นอกจากนี้ เราก็ต้องทำตนให้เสมอต้นเสมอปลายด้วย คือ เคยวางตัวกับคนอื่น ในทางที่ดีอย่างไร แม้ว่าเราจะได้ดีไปได้ไปแล้ว ก็ต้องไม่ลืมตัวยังคงปฏิบัติตัว เหมือนเช่นเดิมนั้น ไม่เปลี่ยนแปลง หรือว่า เมื่อเราเห็นคนอื่นเขาได้ดี ก็ต้องแสดงออกให้เขารับรู้ว่ามี ความยินดีกับเขาอย่างจริงใจไม่คิดกลั่นแกล้งใส่ร้ายป้ายสีเขา ถ้าทาได้อย่างนี้เราก็ย่อมจะเป็นที่รักที่ พอใจของทุกคนรอบข้างดังเช่นเรื่องของหัตถกอุบาสก ชาวเมืองอาฬวีผู้มีสังคหวัตถุธรรมประจำใจ ดังนี้ (อง.อฎก. (ไทย), 23/24/267)

ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ การสงเคราะห์ก็มีอยู่ 2 ฝ่าย คือ **อามิสสังคหะ** คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ **ธัมมสังคหะ** คือ สงเคราะห์โดยธรรม ถ้าเรามองในแง่ของคนที่แสวงหาที่พึ่ง สิ่งนี้ก็เป็น การสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของคน เช่น ต้องการความรักและได้รับความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการที่พึ่งพำนักอาศัย ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรือว่าต้องการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กัน เป็นต้น ก็ต้องมีธรรมะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หลักที่จะให้เกิดการยึดเหนี่ยวทางใจกันขึ้น มาสรุป รวมอยู่ที่ **สังคหวัตถุธรรมะ**ทั้งสี่ประการนี้คือ

1. ทาน การให้ เป็นลักษณะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ของแต่ตนแก่คนอื่นที่ควรแก่ การให้ การให้มิอยู่ 2 แนวใหญ่ คือ

1.1) การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ หมายถึงว่าการอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยอัธยาศัยไมตรีโอบอ้อมอารีต่อบุคคลเหล่านั้น เขาประสบความสำเร็จ เต็มร้อย ความขาดแคลน ก็สงเคราะห์เขาเท่าที่จะสงเคราะห์กันได้ และบางครั้งเป็นเรื่องของ อัธยาศัยไมตรี ในทำนองที่แบ่งกัน กินแบ่งกันใช้ เพื่อนบ้านใกล้เคียงกันมีของอะไรก็แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ เป็นการสร้างอัธยาศัยไมตรีอย่าง ที่คนไทยเราถือว่า “รู้คนดีกว่ารู้สังกะสี รู้เหล็ก กำแพง” อย่างบ้านในชนบทเห็นได้ชัดมาก ถ้าไม่มีหนอนบ่อน ไล่ไม่มีใครสามารถขโมยได้ เพราะถึง ขโมยก็ออกไปนอกหมู่บ้านไม่ได้ ประเดี้ยวก็จับได้ นี่คือ ลักษณะ โครงสร้างสังคมไทยที่เรานิยมเอา ธรรมะไปสั่งสอนกันมา ก่อให้เกิดเป็นความปรารถนาดีความหวังดีต่อกันว่า “เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อม อารี” การอนุเคราะห์ คือ แสดงความมีน้ำใจ และ การสงเคราะห์ให้ในกรณีที่ เขาขาดแคลน เราก็ สงเคราะห์เขา

1.2) การให้เพื่อสุขภาพคุณความดี เช่น การทำบุญตักบาตร การให้อาหารให้เสื้อผ้า แก้วพ่อแม่ปู่ย่า ตายาย ในวันตรุษสงกรานต์ การเสียภาษีให้แก่รัฐ เหล่านี้เป็น การให้ด้วยสำนึกถึงคุณ ความดี การให้ ก็เป็นการปฏิบัติธรรมะเหมือนกัน อย่าลืมนะว่า ขอบข่ายของการให้พอถึงจุดหนึ่งเมื่อเรา เป็นพวกเดียวกับเขาแล้ว หนักนิตเบาหน้อยก็ทนกันไปกลายเป็น “อภัยทาน” คือ การให้อภัย เมื่อ อภัยกันได้ ก็เข้าอกเข้าใจกัน ต่อมาก็ กลายเป็น “ธรรมทาน” คือ จะพัฒนาไปจากจุดที่วัตถุกทาน แต่ มาถึงจุดหนึ่ง สามารถกล่าวตักเตือนกันได้ อย่างคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่นชนบท ท่านสามารถจะดูว่า เด็กที่เหมือนกับลูกหลานของท่านได้เวลามีปัญหา กรณีพิพาทอะไร ท่านผู้นี้ไปพูด บางทีก็เลิกแล้วต่อกันได้ นี่เพราะอะไร เพราะท่านผู้นี้ได้สร้างสมบารมีด้วยการ สงเคราะห์ในเชิงวัตรธรรมมาก่อน มีการ ให้อภัยในความผิดพลาดบกพร่อง อยู่ในฐานะที่ว่าตักเตือนกันได้ คนเรากว่าที่จะปรับตัวขึ้นมาอยู่ในจุด นี้ได้ก็ต้องใช้เวลาสร้างบารมีพอสมควร หลวงพ่อบางองค์ในต่างจังหวัด มี การมีงานภายในวัด ตำรวจ ไม่ต้องมาตรวจการณ์ ไม่ต้องมาทำอะไร หลวงพ่ออยู่องค์เดียวใครไม่กล้าทำอะไร หลวงพ่อจะไปก่อเรื่องก่อราวขึ้นไม่ได้ อย่างนี้หลวงพ่อก็ต้องมีบารมีอยู่มากจนเด็กๆ เรียกหลวงปู่หมดแล้ว ฉะนั้น สมภารใน ต่างจังหวัดจึงจำเป็นจะต้องเป็นพระแก่ๆ เพราะเป็นเรื่องของบารมี ถ้าไม่มีบารมีเราทำงานไม่ได้ อยู่ เป็นหลวงปู่แล้วสามารถที่จะควบคุมอะไรใครก็ได้

2) ปิยวาจา เจริญที่อ่อนหวาน ตรงกันข้ามกับคำหยาบแต่ในเชิงปฏิบัติแล้วปิยวาจา คือ เจริญ ถ้อยคำอันเป็นที่รัก วาจาเป็นที่รักผู้กล่าวด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น ซึ่งบางครั้ง อาจเป็นคำดู ค่ำตักเตือนก็ได้ แต่ถ้าหากว่าพูดด้วยความรัก หวังดีปรารถนาดี ถือว่าเป็นธรรมเครื่อง สงเคราะห์กัน ถ้าหาก อัธยาศัยเริ่มมีความรัก ความปรารถนาดีต่อไปจะกระจายตัวไปเอง คือ จะพูดคำ สัตย์ คำจริงเอง จะไม่ยุยงให้ คนเหล่านั้นเขาแตกกันเพราะรัก หวังดีต่อเขาจะพูดเฉพาะเรื่องที่มี ประโยชน์ มันก็จะกระจายตัวเอง เป็นวิ สุจริตครบทั้งสี่ แต่เริ่มที่ปิยวาจา คือ วาจาอันเกิดจากใจที่มี ความรักและหวังดี ปิยวาจาบางครั้งถ้อยคำอาจไม่ ไพเราะ ไม่อ่อนหวาน หากพูดด้วยความปรารถนาดี หวังดี ยังอยู่ในขอบข่ายของปิยวาจา

3) อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่ามิต่างกายกรรมวจีกรรม มโนกรรม ทางกายกรรม ก็ช่วยเหลือชวนช่วยในกิจการงาน อย่างในบ้านในเมืองเราเราก็ช่วยเหลือ กัน ไถนาที่ช่วยเหลือ กันไถนา มีกิจการอะไรก็ตาม เช่น ปลูกบ้านต่างจังหวัดบ้านหลังหนึ่งขนาด 2 - 3 ห้อง ปลูกไม่กี่วันก็เสร็จ เพราะเขาช่วยเหลือกัน นี้เรียกว่าประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์ด้วยกันในทาง กาย ช่วยเหลือกันชวนช่วยกัน ใน กิจการงานที่ชอบ ประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์กันด้วยวาจา คือ พูด ในทางที่เสริมสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน แนะนำชี้แจงแสดงเหตุผล การกระทำ บางอย่างต้องคิดใจเขาใจเรา เช่น อยู่ใกล้เคียงเพื่อนคนหนึ่ง ต้องการจะอ่านหนังสือเราขย่ำวิทยุเสีย ลั่น ไม่เป็นอตถจริยา เพราะทำลายประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งที่เขาจะฟังได้

ข้อนี้ขึ้นของวินัย มีวินัยบางข้อ เสริมอัตถจริยา เช่น ภิกษุรูปหนึ่งกำลังท่องปาฏิโมกข์อยู่ เราไปชวนคุย เป็นการ ทำลายประโยชน์ ท่านก็ปรับเป็นอาบัติปาจิตตีย์ นั่นคือ สอนให้ประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อกัน เกื้อกูลกัน ในบางครั้ง บางคราว เราไม่สามารถจะทำได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์เขา เช่น เราช่วยเหลือเขาไม่ได้ แต่ อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์ของเขา อย่างนี้พออยู่กันภายในสังคมได้ อย่าลืมนะ ตัวประโยชน์ที่มักจะ พุด เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย การกระทำอะไรต้องมุ่งผลประโยชน์ที่ จะเกิดขึ้นกับการกระทำเหล่านั้น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่นก็กระทำ เช่น ช่วยสร้าง สะพานบ้าง ขน กันขุดถนนบ้าง ขุดลอกคูคลองบ้าง ล้วนเป็นคุณความดีที่เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจให้ คนอื่นเขาเกิดความนิยมนับถือ นี่เป็นอัตถจริยา คือ ประพฤติสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่ได้ หมายความว่า กะเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่ง ประพฤติเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนก็ต้องประพฤติให้เป็น ประโยชน์ต่อกัน

4) **สมานัตตา ความมีตนสม่าเสมอ ไม่ถือตัว** ได้แก่การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ควรจะเป็น และเป็นและที่ตนเป็นไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ 3 วันดี 4 วันร้ายกำหนดทิศทางลมไม่ค่อยถูกว่าจะเอา อย่่างไรกันแน่ อีกอย่างหนึ่ง คือ ไม่ลืมนั่น เช่น เคยเป็นเพื่อนเป็นฝูงกันมาพอได้ดีหน่อยก็ลืมนั่น ต้องแสดงอหยาศัยไมตรีให้ ปกติ แม้คนไม่ชอบพูดชอบคุยอะไรก็ต้องทักทายปราศรัย เรื่องที่ออกจะ ปฏิบัติยาก คุณทานเปรียบเทียบบอก จะฟังง่าย บางเรื่องเป็นการยอมรับนับถือฐานะกัน อย่างสหาย 3 คน เป็นขอทาน คนหนึ่งราชรถมาเกย ได้เป็น พระราชาอีกคนหนึ่งคิดว่าเพื่อนเราเป็นพระราชาก็แบ่ง แต่งตัวขอทานเข้าไป อันนี้เป็นการไม่ให้เกียรติไม่ยกย่อง เพื่อนในฐานะที่ชอบที่ควร เพื่อนก็ให้เงิน หน่อยหนึ่งแล้วไล่ออกจากเมืองไปเลย อีกคนหนึ่งแกถือว่าเพื่อนก็คือ เพื่อน แต่ในที่ต่อสาธารณชน ก็ ต้องวางตัวให้ความเคารพนับถือตามสมควรแก่ฐานะของเพื่อนนี้ คือ เป็นหลัก ของสมานัตตา วางตน เหมาะสมแก่ฐานะที่ตนเป็นไม่ว่าพอมีสमानัตตาแล้ว สมภารจะลงเล่นกับลูกวัด คือ ต้องวางตน เหมาะสมกับฐานะ

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องจรโลงสังคม เป็นหลักธรรมที่สร้าง ความสงบสุข สมานสามัคคี สร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อม สัมพันธกันของคนในสังคม

จากหลักพุทธธรรมสำหรับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ตลอดจนผลการศึกษานักวิชาการ ต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ โดยมีหลักแนวคิดที่เกี่ยวข้อง หลัก สังคหวัตถุ 4 คือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี เปรียบเสมือน "ลิ่มสลัก" ที่ยึดกุมรถ ให้แล่นไปได้ หากขาดหลักธรรมนี้ สังคมหรือแม้แต่สถาบันครอบครัวก็ไม่อาจตั้งอยู่ได้อย่างสงบสุข บัณฑิตผู้ เล็งเห็นความสำคัญนี้จึงสามารถเป็นใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ บทเรียนจาก "หัตถกอบาสก"

หัตถกอบาสกเป็นตัวอย่างของผู้นำที่มีบริษัท (บริวาร) ขนาดใหญ่ถึง 500 คน ท่านสามารถครองใจ คนหมู่มากได้ด้วยการใช้สังคหวัตถุ 4 อย่างเหมาะสมกับบุคคล (รู้จักว่าใครควรสงเคราะห์ด้วยวิธีใด) จนพระ พุทธองค์ทรงประทานสาธุการว่า วิธีนี้เป็นอุบายเดียวกับที่พระโพธิสัตว์ในอดีต อนาคต และปัจจุบันใช้เพื่อ สงเคราะห์มหาชน

อานิสงส์ของการปฏิบัติ ทางสังคม สร้างความร่วมมือ ลดความขัดแย้ง และทำให้ผู้นำเป็นที่เคารพรัก ทางพุทธปรัชญา: การปฏิบัติเป็นประจำส่งผลให้เกิดลักษณะมหาบุรุษ เช่น มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม (จากทาน) และมีพระสุรเสียงดุเสียงพรหม (จากปียวาจา) (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต, 2568)

องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้ "ภาวะผู้นำที่สร้างสันติสุข" (Peaceful Leadership) ในยุค AI ไม่ใช่การปฏิเสธเทคโนโลยี แต่คือการใช้พุทธธรรมเป็นเข็มทิศในการควบคุมอำนาจของเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม โดยมีสรุปสาระสำคัญดังนี้ คือ

1. หลักการสำคัญ: พุทธธรรมที่เป็นหัวใจของผู้นำยุค AI ในยุคที่อัลกอริทึมและการตัดสินใจของ AI อาจขาดความเมตตา ผู้นำต้องยึดหลักพุทธธรรม

2. ภาวะผู้นำเพื่อสันติสุขในโลกดิจิทัล ผู้นำยุคใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทจาก "ผู้สั่งการ" เป็น "ผู้สร้างพื้นที่แห่งความสุข" โดยเน้น 3 ด้าน การพัฒนาปัญญา (Cerebral Wisdom) การมี "โยนิโสมนสิการ" หรือการคิดอย่างแยบคาย ผู้นำต้องไม่หลงเชื่อข้อมูลจาก AI โดยง่าย (ตามหลักกาลามสูตร) และต้องสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือ "ความจริง" และสิ่งใดคือ "ความลวง" เพื่อป้องกันความขัดแย้งในสังคม

การบริหารด้วยเมตตาธรรม (Compassionate Management) AI ไม่มีหัวใจ ผู้นำจึงต้องใช้ "สังคหวัตถุ 4" (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา) เพื่อเยียวยาจิตใจพนักงานที่อาจกังวลเรื่องการตกงานหรือความเครียดจากการปรับตัวตามเทคโนโลยี

ศีลธรรมทางเทคโนโลยี (Digital Ethics) การยึดถือศีล 5 ในบริบทใหม่ เช่น การไม่ใช้ AI บิดเบือนข้อมูลเพื่อทำลายผู้อื่น (มุสาวาท) หรือการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์และข้อมูลส่วนบุคคล (อทินนาทาน) (งานวิจัยเชิงวิชาการ, ม.ป.ป.)

สรุปแนวทางปฏิบัติ (Action Plan)

ด้าน	แนวทางปฏิบัติ
ส่วนตัว	ฝึกสติ (Mindfulness) เพื่อให้เท่าทันอารมณ์ในโลกที่หมุนเร็ว
องค์กร	ใช้ AI เพื่อลดภาระงานหนัก (Routine) ให้คนมีเวลาทำกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์
สังคม	มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมที่ลดความเหลื่อมล้ำ ไม่ใช่เพิ่มช่องว่างคนจน-คนรวย

เอกสารอ้างอิง

- งานวิจัยเชิงวิชาการ. (ม.ป.ป.). ภาวะผู้นำเชิงพุทธในยุคดิจิทัล. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. (Journal of MCU Peace Studies).
- ธนภณ สมหวัง. (ม.ป.ป.). สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http:// www. Bangkok kokbizn ews.com/blog/detail/641259](http://www.Bangkokbiznews.com/blog/detail/641259), {10 ตุลาคม 2568}.
- พระครูสิริจันทนิวิฐ. (2549). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, 22.
- พวงเพชร วัชรอยู่. (2537). แรงจูงใจในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีเมียมติ้ง เร้าส์, 53.
- Castells, M. (2010). The Rise of the Network Society.
- Noble, S. U. (2018). Algorithms of Oppression. Floridi, L. (2019). The Ethics of Artificial Intelligence.
- Sen, A. (1999). Development as Freedom.
- UNESCO, (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence.